

Historische klanklandschappen

Op woensdag 16 maart 2011 organiseert de Werkgroep Stedengeschiedenis een studiemiddag getiteld 'Historische klanklandschappen'. Locatie: Sweelinckzaal Universiteit Utrecht, Drift 21. De studiedag is gratis voor eenieder toegankelijk. Informatie kan worden ingewonnen bij Jan van den Noort, 010-436 6014 of www.stedengeschiedenis.nl

Dagvoorzitter: dr. Clé Lesger (Universiteit van Amsterdam, Geesteswetenschappen)

13:00-13:30 drs. Stefanie Beghein (Universiteit Antwerpen, Centrum voor Stads Geschiedenis),
'Religieuze muziek als klinkende strategie in een stedelijke omgeving. Antwerpen,
17de-18de eeuw

13:30-14:00 discussie

14:00-14:30 drs. Annelies Jacobs (Universiteit Maastricht, Technology and Society Studies)
Het geluid van de 'Woelige Wereldstad': stadsgeluiden aan het eind van de 19e
eeuw

14:30-15:00 discussie

----- pauze -----

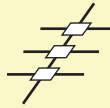
15:30-16:00 dr. Carolyn Birdsall (Universiteit van Amsterdam, Leerstoelgroep Media en Cultuur),
Sounds of the City: Studying Sound in Historical Urban Contexts

16:00-16:30 discussie

Stefanie Beghein, Religieuze muziek als klinkende strategie in een stedelijke omgeving

De interesse voor muziek uit lang vervlogen tijden in een stedelijke context is niet nieuw. Wat aanvankelijk vooral een bekommernis van lokale historici en heemkundigen was, kreeg met de opkomst van de urban musicology in de jaren 1980 een toenemende wetenschappelijke en internationale belangstelling: voortbouwend op Reinhard Strohm's townscape soundscape-paradigma droegen talrijke musicologen bij tot de sonore reconstructie van door de tijd verstilde stedelijke omgevingen. Recente kritieken hebben er echter op gewezen dat de urbane ruimte meer was dan een decorum voor muziekkuitvoeringen, en dat muziek niet alleen bepaald werd door haar stedelijke context maar deze ook mee vorm gaf. Onderzoek naar de wisselwerking tussen muziekproductie en -consumptie enerzijds en de socio-culturele, religieuze en politieke context anderzijds is dus onontbeerlijk wil men tot een beter begrip komen van deze muziek en haar functioneren.

Stefanie Beghein ambieert dieper in te gaan op de meervoudige betekenissen die muziek kon krijgen binnen het maatschappelijk weefsel van een stad. De - deels pragmatische - beperking van dit onderzoek tot religieuze muziek hoeft geen grote hindernis te zijn: niet alleen waren religieuze instellingen vaak de belangrijkste werkgevers voor musici, bovendien is religieuze muziek voor veel stadsbewoners een van de meest bereikbare vormen van muziek, naast populaire dansen en liederen. Hierbij dient Antwerpen zich aan als een uitgelezen casus: enerzijds was er de erfenis van het glorieus muziekleven tijdens de 'gouden' zestiende eeuw en de muzikale indian summer tijdens de eerste helft van de achttiende eeuw, anderzijds stond de stad ook bekend om haar uitgesproken katholieke identiteit. Stefanie onderzoekt in hoeverre inzichten uit historisch onderzoek kunnen bijdragen tot een meer doorgedreven contextualisering van de urbane religieuze muziekcultuur. Centraal staat de vraag hoe en in welke vormen religieuze muziek deel kon uitmaken van verschillende, soms schijnbaar tegenstrijdige, strategieën binnen de stedelijke samenleving.

Annelies Jacobs, Het geluid van de 'Woelige Wereldstad': stadsgeluiden eind 19e eeuw

Omstreeks 1890 beschrijft Justus van Maurik de geluiden die hij hoort tijdens een nacht met vorst en een laag sneeuw op straten en daken. Nadat de 'klok van den oude kerktoren' twaalf keer heeft geslagen, hoort hij vanuit zijn warme bed de verre geluiden van andere klokken, van een rijtuig, van gezang.

Het geluid van stemmen, klokken, carillons, paardenhoeven, rijtuigen, wagens en handkarren die over de keien ratelen, zijn de constanten in van Mauriks beschrijving van Amsterdam tijdens het laatste kwart van de 19e eeuw. Datzelfde gaat op voor de reisverhalen van diverse buitenlanders die Amsterdam in deze periode aandedden. Moeten we daaruit concluderen dat dit destijds de belangrijkste geluiden waren in de stad? Of zijn er andere redenen waarom het geluid van stoommachines, smederijen, blik- en koperslagers en andere nijverheid geen plek kregen in de stadsbeschrijvingen?

Annelies Jacobs beantwoordt deze vragen aan de hand van Amsterdam in de periode 1875-1895. Ze onderzoekt welke geluiden toen te horen moeten zijn geweest, op grond van activiteiten en vormen van bewoning. Ze tracht te achterhalen welke betekenis daaraan werd gegeven en tenslotte inventariseert ze in welke mate en hoe men zijn mening over deze stadsgeluiden onder woorden bracht.

Carolyn Birdsall, Sounds of the City: Studying Sound in Historical Urban Contexts

When one thinks about urban environments during Nazi Germany, the associations that come to mind might include monumental buildings, public rallies and party flags, or of the city as a backdrop to violence and aerial warfare. In Carolyn Birdsall's research, she investigates the role of sound and audio technologies in urban contexts in Germany between the 1920s and early 1940s.

The characteristic sounds of a particular environment or "soundscape" – and how they were heard and understood by urban dwellers – offers a fascinating, although sometimes elusive object of historical study. In the case of Nazi Germany, modern sound technologies (such as radio and loudspeaker systems) featured prominently in attempts to condition urban space with sound. Yet there were also ongoing difficulties in manipulating mediated sounds and urban contexts of reception.

Carolyn Birdsall argues that the study of urban sound provides insights about change and continuity between the Weimar and Nazi periods that are often overlooked by an often visualist historiography. For this presentation, Birdsall will draw on several key examples from her study of Düsseldorf. She will discuss frameworks and methods for studying historical soundscapes, and reflect on how this focus contributes more broadly to the field of urban history.

Namens de Werkgroep Stedengeschiedenis
dr. Jan van den Noort
www.stedengeschiedenis.nl